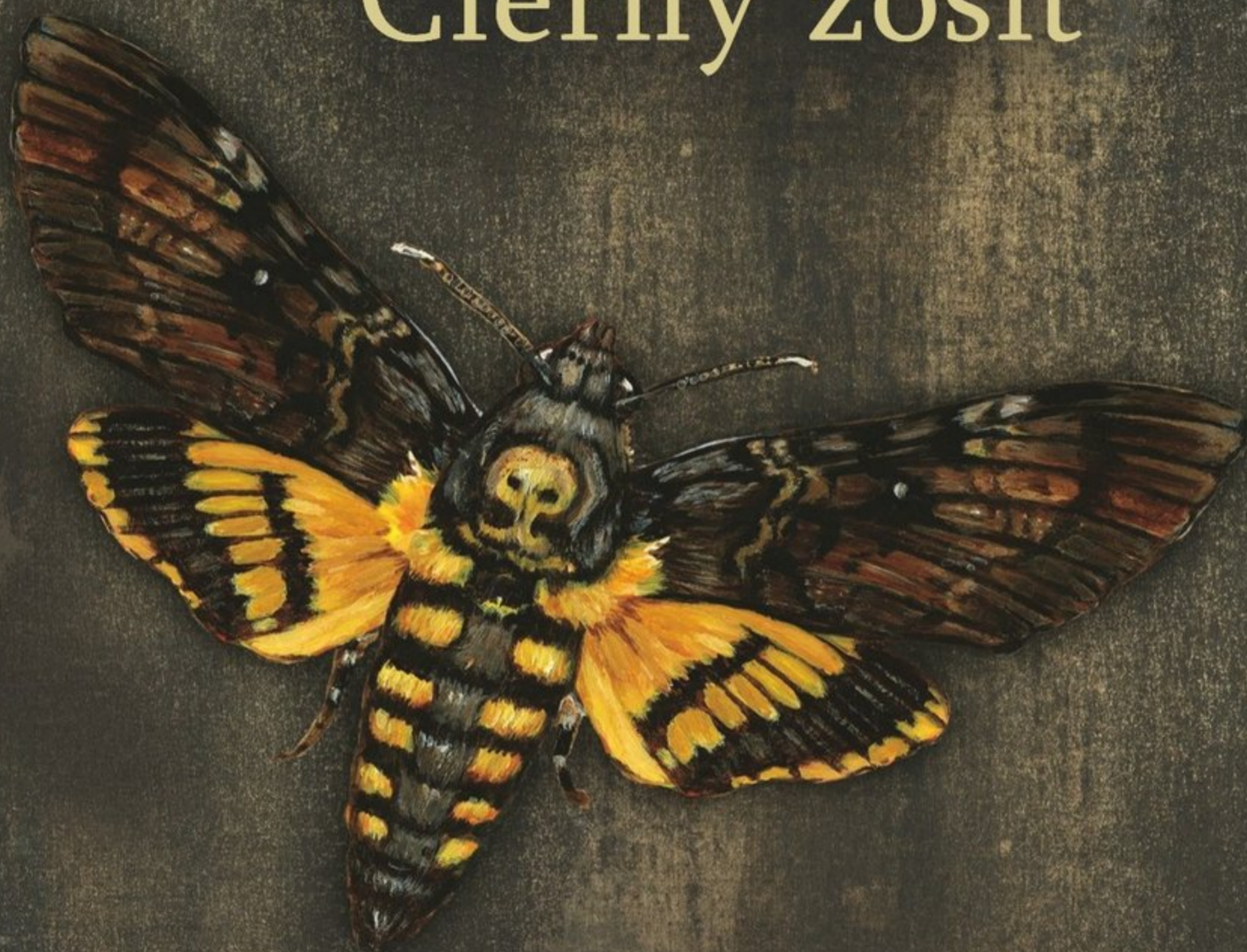

Richard Pupala
Čierny zošit

Richard Pupala

Čierny zošit

MARENČIN MEDIA

*Kniha vyšla s finančným príspevím
Fondu na podporu umenia*

u. fond
na podporu
umenia

© Richard Pupala, 2017

© Marenčin Media, s.r.o., 2017

Cover © Katarína Slaninková, 2017

Illustration © Katarína Slaninková, 2017

Design © Katarína Marenčinová, 2017

Jazyková úprava Ivana Gibová

1. vydanie

ISBN 978-80-8114-644-2 (viaz.)

ISBN 978-80-8114-645-9 (ePDF)

ISBN 978-80-8114-646-6 (ePub)

Nožik so žltou rúčkou

Stál v páse mesačného svetla, tvár starého dieťaťa, perličky zúbkov v širokom úsmeve: ahaj, Ivanka, tak dlho, dlho, dlho sme sa nevideli! Zaťapkal a pustil sa do tanca.

Spala by do obeda, keby mohla; keby sa jej dva prstíky nesnažili roztvoriť oko, nešetrne, akoby ho chceli vtláčiť do lebky. Zaúpela bolesťou, posadila sa. Kristián žiaril. Vystrel k mame zababrané ruky. Ivana zamrkala; viečko lepilo, budík ukazoval pol siedmej. Vyskočila a chvatne, bez prechodu nasadla do ďalšieho dňa.

Stopy viedli do kuchyne. Kristián s uveličeným „ó“ ukázal na rozbitý pohár v hustej mláke.

„Čo si zas spravil...“

„Ó!“

Med držal črepy pohromade. Ivana sa sklonila. Všimla si chýbajúci dielik sklenej skladačky. Kristián chytrou schoval ruku za chrbát, akoby jej čítal myšlienky, a s hrdotavým smiechom sa zvrtol.

„Stoj! Počuješ?!“

Vbehol do obývačky, zavadil plecom o zárubňu a stratil rovnováhu. Minul hranu stolíka, privrela oči; hlava buchla o zem a vlna zvučného revu jej vrazila do zvukovodov.

Vybrala synovi z dlane ostrý tesáček. Zdvihla ho, tíšila v náručí; hučal jej do priehlbiny nad kľúčnou kosťou.

Musela si sadnúť. Bol veľký a ťažký, nemotorný, a rýchly. Rúcal predmety, ktoré mu prišli do cesty. Nábytok ho vychyľoval z dráhy – alebo tvrdo priťahoval. Len čo sa mu zahojila rana, pribudli ďalšie. Mohol jej poraniť oko, uvedomila si a neistota rozvírila otázky. Ako sa dostal k poháru s medom? Vyliezol na stoličku a odtiaľ na linku? Alebo med zabudla večer na stole? Zmalátnela. Aj Kristián sa stíšil, už len mrnčal, do mysle sa jej po špičkách vkradla nádej: keby ešte na chvíľku zaspal, zdriemla by si s ním, hoci len na pár minút. Poriadne si neoddýchla, odkedy prišiel na svet, pred dvoma rokmi a siedmimi mesiacmi. A keď si už myslela, že je z najhoršieho vonku, začal od nej znovu drankat materské mlieko. Dožadoval sa ho pred spaním a budil ju v aj v priebehu noci, neodbytné, vytrvalo. Mlieko z fľaše odmietal. Už vyše týždňa miesto spánku zvädzala vyčerpávajúci súboj s lačným synom.

Zahľadel sa mame do očí. Smrkol a lepkavo ju poťapkal po hlave, akoby naznačoval, že ďalšiu kapitolu majú za sebou.

Osprchovala ho, posadila na nočník. Umyla si hlavu. Obliekla sa, prezliekla syna. Pripravila raňajky. Rožok s maslom a salámou. Nakrájala paradajky. Kým jedol, začala čistiť kuchyňu. Med bol všade: na dlážke, rozotretý na skrinkách, na chladničke. Zatmavil čalúnenie stoličky. Medzitým sa Kristián povyzliekal. Vyhrešila ho, znovu obliekla, dokončila prácu v kuchyni a prešla do spálne. Aj postelná bielizeň bola od medu; dala ju oprať. Keď si všimla, že sa znova povyzliekal, dostal po zadku. Neplakal, muselo by ho to bolieť viac. Len sa po nej zahnal: „Ba!“ A keď si už myslela, že je hotová, zbadala medové stopy na kuchynských závesoch: „Ach bože, nie.“ Obula syna, najprv naopak, vzala igelitku s plastovými hračkami a vyšli von.

Kristián vykročil k pieskovisku s preliezačkou, neomylné. Chodili tam každý deň. Chcela s ním ísť do centra k fontáne alebo do lesoparku s novým ihriskom, a za každým to dopadlo rovnako: zaprel sa a ručal a celou silou ťahal mamu za dom.

Keby mu pustila ruku, vymrštilo by ho na niekoľko metrov.

Ivana pozdravila smerom k lavičke, ktorú obsadili mamičky; skôr kývnutím hlavy než hlasom. Poznala všetky tri; nie tak po mene ako podľa detí. Kristián sa rozbehol a do zadného rohu pieskoviska vysypal obsah igelitky.

„Všetko, ale fakt že všetko sme nakupovali cez internet.“ Mamička Janka a Libora, dvojčiek, ktoré viseli z preliezačky, mala vo zvyku zvýrazňovať slová a Ivane to pripadalo tak, akoby všetko, čo povedala, bolo nejakým spôsobom závažné; prihovárala sa sympatickej mamičke malej Sárinky, ktorá sa s manželom a dcérkou prisťahovala len nedávno a stále prerábali byt. Ivana sa posadila k synovi na betónovú obrubu. Sárinkina mamička sedela v strede, z druhej strany mala objemnú mamičku vážnej Vikinky, a sťažovala sa na slabý výber kachličiek do kúpeľne. „Vitaj v Hnúšti – zadku sveta!“ rozosmiala sa Vikinkina mamička a Kristián lopatkou hĺbil jamu.

Dvojčky zoskočili z preliezačky. Podišli k Vikinke, dievčatku s prelepeným sklíčkom na okuliaroch; nehýbali sa od seba viac ako na meter a synchronizovanými pohybmi Ivane opäť pripomenuli akváriové rybičky v hale domova, kde vyrastala; chceli vedieť, čo Vikinka robí, a Vikinka im vysvetlila, že sadí do piesku rastliny. „Toto je fakt že super stránka, sleduj,“ povedala mamička dvojčiek s i-phonom v ruke, iné super stránky poznala aj Vikinkina mamička a zvedavá bola aj malá Sárinka.

Ivana sledovala jemný dotyk zápästia, ktorým sa oprela mamičke, obklúčenej i-phonmi, o koleno. A keď sa spýtala, či sa môže pozrieť aj ona, Ivana mala pocit, akoby jej z úst nevychádzali slová, ale drobné bábiky.

Sárinkina mama zachytila Ivanin pohľad a usmiala sa.

Aj Ivana sa usmiala, krátko, a zase pohľad odvrátila. S prerábaním bytu mala svoje skúsenosti, na debatu si napriek tomu netrúfala. Kristián bol v jame po lakte. Vzala formičku a spravila mu koláčik; rozmetal ho zadkom. Naposledy dokončili detskú izbu. Vymenili radiátor, natiahli plávajúcu podlahu, na steny naniesli novú stierku a vymaľovali. Ivan, Ivanin manžel, robil sám, nechcel v byte cudzích ľudí. Vystačil si s jej pomocou. Všeličo nové sa popritom naučila. Nevedela by však povedať, kde zohnali kachličky a aká firma im priviezla vaňu. Všetko mal na starosti on. Neradil sa s ňou ani pri výbere nábytku.

A nemala rada svoj hlas. Znel slabo, a keď si nebola istá, aj pisklavo. Radšej počúvala. Všetky mamičky boli na prvý pohľad staršie, niektoré určite o viac než desať rokov. Rodila skoro. Chýbali jej skúsenosti, prehľad. Minule sa mamičky bavili o cukre, viackrát zaznelo slovo jed; netušila, že obyčajný cukor môže byť taký škodlivý. Kúpila med a začala ním sladiť miesto cukru.

A všetky debaty mamičiek aj tak končili pri deťoch.

Myslela na to, ako ju asi volajú, keď o nej hovoria. Tá mladá tichá? Mamička Kristiána, toho veľkého chlapca, ktorý nerozpráva? A možno o nej ani nehovoria, napadlo jej, a tak by to bolo najlepšie. Nechcela by, aby o nej hovorila mamička dvojičiek výrazným, múdрым hlasom.

Strhla sa na šťastný, dvojhlasný pokrik. Dvojičky sa rozbehli k tatinovi, holohlavému sympatákovi s bruš-

kom; zdvihol synov do náručia, niečo mu hovorili, opretekty, a on sa na celé kolo smial.

Ivan pracoval ako robotník pre stavebnú firmu, ktorej sa darilo v Čechách. Domov sa vracal raz za dva týždne.

Zoznámili sa v hotelovej kuchyni, kde sa Ivana zamestnala po odchode z detského domova. Mala šťastie. Zohnala prácu, akú mala rada, a mohla sa ubytovať v malej izbe pre personál. Delila sa o ňu s Vierou, chyžnou, ktorá jej na privítanie ukázala prerezané zápästia. S chrapľavým smiechom jej vyrozprávala, že sa na všetko chcela vysrať, ale že si zle prerezala žily a z krvi stekala kurva pomaly a keď videla bordel, ktorý narobila, ešte raz to celé zvážila. Ivanu prekvapilo, keď o hoteli spolubývajúca aj ďalší zamestnanci rozprávali ako o blchárni; jej sa tam páčilo, mala všetko, čo potrebovala. Oveľa viac, než si trúfala dúfať.

Ivan rozvážal potraviny. Rozrazil lietačky s prepravkami v náručí: „Kam s tým, krásne dámy?“ a nemal problém osloviť novú pomocnú silu. Ivana a Ivan, ale aká náhoda! Keď sa na druhý deň ozvalo zo zadného dvora trúbenie avie, zachvelo sa jej srdce. O pár dní ju pozval na kávu do mesta. Nevadilo mu, že je z decáku. Vadilo mu, že si hryzie nechty. Plieskal ju po hánkach. Smial sa, že z nej vychová dámu. Čo všetko ňa ešte musím naučiť, sirôtko moja sprostucká, krútil hlavou. A ona sa učila, dychtivo. Oddane. Boli to najkrajšie týždne jej života. Toľko šťastia! Neustále sa ho musela dotýkať; jeho rúk. Prenajali si garsónku. Bývali spolu dva mesiace a potom jej skrútil ucho. Po prvý raz sa mu postavila na odpor. Chystali sa na návštevu jeho mamy a nepáčili sa mu šaty, ktoré si obliekla. Tvrdil, že sa nehodia. Možno mal pravdu, no odmietla si ich prezliecť. Už dlhšie sa jej zdalo, že rozhoduje o všetkom. Sedeli oproti sebe. Mlčal a hľadel

jej do očí, akoby testoval, či neuhne. Zaťal zuby, pravačka náhle vyrazila a skrútila jej ucho ako neposlušnej školáčke. Bolo to také nečakané, že si na druhý deň nebola istá, či sa to ozaj stalo. Plakala usedavo, akoby mala v hrudi strojček, ktorý nešlo vypnúť. Utišila sa až v jeho náručí. Kolísal ju a opakoval, že ho nesmie hnevať. Nikdy. Tíško. Tíško. A keď potom rátala, mohol to byť práve ten deň, keď sa začal Kristián.

Lekár jej potvrdil graviditu a život akoby sa naklonil; rozbehla sa z kopca a na všetko, čo sa dialo, hľadela za behu; nedokázala sa pri ničom pristaviť. S Ivanom sa vzali na mestskom úrade. Na fare katolíckeho kostola ich odmietli. Nemala sväté prijímanie, ale ani krst. Za svedkov im išli Viera s prezeranými zápästiami a Ivanov kolega, závozník. Po obrade nasledoval tichý obed v reštaurácii hotela. Do pôrodu a niekoľko týždňov po ňom bývali u Ivanovej mamy, zamračenej hnedej ženy so strojčekom v uchu. V starom, vlhkom dome sa tlačili s Ivanovými mladšími bratmi, ktorí tam švagrinú s dekom nechceli. Ivana si náhodou vypočula svokru, ako hovorí strednému synovi, že Ivan raz oľutuje, že spravil decko dievčaťu z decáku – a že človek, ktorého nevychovejú rodičia, zostane navždy poznamenaný. Lebo taký človek vyrástol bez lásky.

Nedokázala skryť slzy. Ivan sa s mamou a bratmi pohádal. Odišli narýchlo, so sedemtýždňovým Kristiánom vo filcovej deke a dvoma cestovnými taškami; jednej sa odtrhlo ucho. Nasťahovali sa do malého, vzdialeného mesta s najlepšou ponukou lacných bytov a aby mohli splácať hypotéku, Ivan bral robotu na stavbách. Neskôr začal dochádzať do Čiech, kde sa dalo lepšie zarobiť, a Ivanin život sa rozdelil na pravidelné úseky. Jej myseľ začala odškrtávať dni.

Ivan sa vracal domov na víkend raz za dva týždne, väčšinou v piatok. Ešte sa vyspia šesťkrát; zaborila ruku do vlhkého piesku. Do piatku musí Kristián prestať pýtať mlieko. Musí si uvedomiť, že mu už z prsníka nedá napiť, aj keby sa rozkrájal na kúsky. A Ivanovi by určite spravilo radosť, keby videl, že si začal zvykať na svoju izbičku. Možno by sa mohli pohovárať o budúcnosti. A konečne sa aspoň trochu vyspí.

Spomenula si na zubatého mužíčka zo sna, s pocitom, že ho už videla. Kristián na ňu hľadel, akoby mu niečo hovorila, a ona videla, ako sa pocikal.

„Nehanbíš sa? Pred deťmi?! Taký veľký chlapec!“

V predsieni mu strhla pocikané tepláky.

„Ocino sa bude hnevať!“

Kristián sa zamračil a pichol jej ukazovákom do líca. Plesla mu po ruke.

Zahnal sa po nej: „Ba!“

Plesla ho znovu. „Si zlý!“

Prezliekla ho a pozbierala hračky, roztrúsené po byte. Odniesla ich do detskej izby a vysypala na koberec s križovatkou a autíčkami; z okien domov, lemujúcich cestu, vykúkali veselé tváričky. „Budeš sa pekne hrať vo svojej izbičke, dobre? Ja spravím obedík. Rizoto s párkami, to ľúbiš.“ Dvere nechala otvorené.

Rada robila jedlo, varila aj piekla. Z celého procesu mala najradšej krájanie. V škole si ju doberali. Keď však bolo treba nakrájať niečo rýchlo alebo perfektne, mäso či zeleninu, dali to robiť jej. Cibuľu nakrájala za pár sekúnd, vykostovala zručnejšie ako chlapci. Keď školu skončila, učiteľka odborného výcviku jej darovala nožík so žltou rúčkou. Určite nebol drahý; bol to obyčajný nožík so širšou, krátkou čepelou a rúčkou z umelej hmoty.

Mala viac nožov, tomuto dávala prednosť; krájala ním skoro všetko. Mamičky sa pred časom bavili o japonských nožoch, ktoré mali v nákupnom centre; vraj sú najlepšie na svete. Bola sa na ne pozrieť. Jeden si poťažkala a cítila, aký je to vynikajúci nôž, no nekúpila ho. Čiastočne aj preto, že bol drahý.

Žltý nožík k nej patril.

Krájala párky, stále nahnevaná na syna. Na noc mu ešte dávala plienku, pre istotu. Cez deň sa nepocikal ani nepamätá. Prečo to robí? Prečo sa vracia? Očistila mrkvu; škrabku nepoužívala. O päť mesiacov má tri roky. Jej skončí materská. Chce ísť do práce. Hocikam, aj do školskej jedálne. Mrkvu krájala na kocky. Do práce bude môcť nastúpiť, len ak syn začne chodiť do škôlky. A do škôlky ho vezmú vtedy, keď sa začne pýtať na záchod. Tak. Zaliala vodou opražенú ryžu a stiahla plyn.

„Kristián?“

Našla ho v obývačke. Sedel na gauči, zatvárali sa mu oči. Nechcela, aby zaspal pred obedom, odvieďla ho späť do detskej izby. „Ešte sa trošku zahraj, áno?“

Nechcel sa hrať. Vytrhol sa jej, zamieril k dverám; zachytila ho a hnev sa jej ako jed rozbehol po tele. „Budeš tu, som povedala!“ Zavrčal a zaťal jej nechty do predlaktia; vyceril zuby. Skríkla a udrela ho po chrbte, skydol sa na všetky štyri. Vyšla z izby, rýchlo. Cez zrnito sklenú výplň videla, ako vstal a rozbehol sa k dverám; zachytila kľučku.

„Už ťa mám dosť!“

Úder pästami.

„Budeš vo svojej izbe!“

Držala kľučku, silno, dvíhala ju oboma rukami. Kristián vrešťal a v amoku útočil na dvere, kopal; nezreteľná, zrnitá postavička.

„Prestaň!“

Hlas jej znel ako píšťala. Stále silnejšie nárazy roztriasali sklo. Keď sa opäť vzdialil, aby sa rozbehol, hnev a strach jej naraz udreli do tváre. S výkrikom roztvorila dvere a tie sa zrazili s Kristiánom.

Padol medzi hračky a rozplakal sa.

„Nechcela som.“

Lahla si k nemu, bozkávala ho a plakala. Chcela.

Obed dovarili spolu. Oťažieval jej v náručí. Prihovárala sa mu, obúchala varechu o hrniec, márne. Odniesla ho do spálne; mala ho preniesť do jeho izby, uvedomila si neskoro; ani ona si na detskú zatiaľ nezvykla.

Vyvešala postelnú bielizeň. Zvesila kuchynské závesy, dala ich prať. Pri umývaní riadov na ňu doláhla únava; na chvíľku by si mohla zdriemnuť v obývačke. Nazrela ešte do spálne, aby syna skontrolovala – Kristián už nespál a keď zachytil jej pohľad, s úsmevom sa posadil.

Rizoto mu pokvapkala kečupom, tak to mal rád. Po obede syna umyla a prezliekla; kečupom si zašpinil tričko. Privliekol z predsiene igelitku s hračkami, ale na pieskovisko sa jej ísť nechcelo.

Vybrali sa do supermarketu. Dalo sa tam dobre zabíjať čas. Ivana pomaly tlačila vozík medzi regálmi. Vzala si leták, prezrela akcie. Kúpila vatové tyčinky, piškóty, ovocné pyrė, nič z toho nepotrebovala akútne. Kristián dostal úplatok, aby vo vozíku vydržal, gumené cukríky. Ivana cukríky zabudla vyložiť na pás pokladne a predavačka ju napomenula. „Tie cukríky nie sú zadarmo, pani.“ Ivana popletene potriasla hlavou: „Prepáčte, prosím, prepáčte!“ Postarší ochrankár s fúzmi od nikotínu ju vyprevádzal nevrlym pohľadom.

„No nazdar, kamarát!“

Na chodbe čakal Kliment.

„Niečo som ti priniesol.“

Zhovorčivý sused, bývalý učiteľ, mal pre chlapca leporelo; knižka, ktorú mu venoval minule, dlho nevydržala. Žil sám v byte naproti a chodil doučovať angličtinu. Ivana uvarila kávu. Kliment vybral z vrecka košele cigarety. Vyšli na balkón. Dvere nechali otvorené, aby mohli sledovať Kristiána.

Ivan suseda neznášal. Hovoril o ňom ako o starom buzerantovi. Aj Ivana bola z neho v rozpakoch, spočiatku; netušila, čo k nim vzdelaného, uhladeného muža priťahuje. Chodil k nim na kus reči, ako sám hovoril, na kávu a cigaretu. Väčšinou hovoril on, no keď sa ozvala Ivana, hlas jej znel tak, ako by si priala, aby znel stále. Raz musela súrne odísť na úrad kvôli materskej a nechala mu Kristiána, a hoci to nedopadlo najlepšie, vedela, že sa na neho môže spoľahnúť. Ivan netušil, ako často Kliment navštevuje jeho ženu a syna, kým nie je doma, a Ivana si nechcela ani predstaviť, čo by sa stalo, keby zistil, že spolu fajčia jeho ľahké marlborky.

Stenu v spálni mali s Klimentom spoločnú.

„V noci plakal, počul som.“

„Stále otravuje kvôli mlieku.“

Kávu dopili v kuchyni.

„Musíte vydržať, Ivanka. Nesmiete mu to dovoliť. Je už veľký chlapec.“ Kristián hľadel na suseda. „Poriadny chlapisko je to!“ Nastavil chlapcovi dľaň a ten mu po nej celou silou plesol.

„A kedy mi už niečo povieš, silák?“

Ako skúsený samotár mal Kliment vyvinutý zmysel pre samotu iných. Pamätal si, keď susedov videl prvý raz, tenkú, nevzhľadnú chuderu natáhujúcu sa s malým valibukom; hruď sa mu naplnila, srdce oťaželo – a tak to bolo vždy, keď na nich hľadel spoza záclony.

„Musíte mu čítať, Ivanka,“ opakoval. „Učte ho básničky. Uvidíte, on sa rozhovorí.“

Potom odišiel. Ivana sa snažila synovi čítať veršičky z leporela, ale veľmi jej to nešlo, zdrhávala sa. Kristián sa hral s kockami. Napokon vzali igelitku s hračkami a šli na pieskovisko.

Keď sa vrátili domov, zavolala Ivanovi. Nedvíhal. Kristián dostal piškóty a ovocné pyré. Osprchovala ho, prezliekla do pyžama. Dostal plienku. Hrali sa s kockami. Chcela ho unaviť. Stavala vežu. Kristián ju rúcal. Dookola.

Musela zadriemať. Keď sa prebrala, Kristián spal na koberci medzi kockami. Odniesla ho do spálne a hneď zaspala vedľa neho.

Tentoraz netancoval. Zatlieskal, aby pritiahol pozornosť. Na hlave čiapočka, buclaté líčka, našpúlené ústa a v nich drobné zúbky – prenikavý pohľad. Pomedzi pery sa vysunul slimáčik jazyka; mužiček zamliaskal. Všimla si, ako z nej skĺzol pohľadom. Pozrela vedľa seba: Kristián nespál, sedel a zamával, a potom musela precitnúť, cítila habkavý pohyb ručičky pod tričkom. Siahla po fľaši s mliekom, nemohla ju však nahmatať. Bola slabá, len s vypätím síl sa držala pri vedomí. Kristián sa posadil, zhlboka, prerývane sa nadýchol a spustil usedavý rev.

V tú noc sa mu dala napíť mlieka.

Keď sa v utorok popoludní zrazil Kliment so susedmi, chlapec ručal ako tur na celý suterén a pri pohľade na jeho mamu, obťažkanú nákupom, sa mu z pamäti vynorilo zabudnuté slovo mátoha. Spýtal sa, či nie je chorá, a rozhodol sa zmeniť plán. Nešiel na vychádzku, vzal susede tašku a napriek chabým protestom ju zložil až u nej v kuchyni.